

PRAVNO-EKONOMSKA ANALIZA STEPENA RAZVOJA DIGITALNE EKONOMIJE

LEGAL AND ECONOMIC ANALYZING THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY

Žaklina Spalević | Pravni Fakultet Univerziteta Sinergija, Bijeljina |
zspalevic@singidunum.ac.rs

Kosana Vićentijević | Fakultet zdravstvenih, pravnih i poslovnih nauka Valjevo, Univerzitet Singidunum |
kvicentijevic@singidunum.ac.rs

Milutin Ateljević | Pravni Fakultet Univerziteta Sinergija, Bijeljina

Sažetak

Koncept digitalne ekonomije se u poslednje vreme razvija zbog višestruke i dinamičke prirode i transformacija digitalnih tehnologija. Digitalna ekonomija je najvažniji pokretač inovacija, konkurentnosti i rasta u svetu. Za Evropu i privredne subjekte koji posluju na njenom tržištu, digitalne tehnologije su ključne odrednice za njihov dalji privredni rast. Za merenje razvijenosti digitalne ekonomije u jednoj zemlji koristi se Indeks mrežne spremnosti (Networked Readiness Index – NRI). U Izveštaju Svetskog ekonomskog foruma iz 2016. godine je obuhvaćeno 139 ekonomija i prema ovom istraživanju Srbija je na 75 mestu sa ocenom 4,00 indeksa mrežne spremnosti. To ukazuje da digitalna ekonomija u Republici Srbiji nije dovoljno razvijena. Njenim razvojem poboljšale bi se izvozne i razvojne performanse zemlje. U Republici Srbiji se mora unaprediti regulatorni okvir za primenu digitalnih tehnologija, kao i izgradnja infrastrukture koja podržava povećanje digitalne konkurentnosti privrednih subjekata. Potrebno je izgraditi preduzetničku digitalnu kulturu, kroz promovisanje digitalnih preduzetnika u društvu i posebnu pažnju pokloniti obrazovanju u oblasti IKT i zadržati stimulativnim merama ove stručnjake u zemlji.

Abstract

The concept of digital economy has evolved lately due to its multiple and dynamic nature and the transformation of digital technologies. Digital

economy is the most important driver of innovation, competitiveness and growth in the world. For Europe and businesses operating on its market, digital technologies are key determinants of their further economic growth. To measure the development of a digital economy in one country, the Networked Readiness Index (NRI) is used. The 2016 World Economic Forum Report covers 139 economies and according to this survey, Serbia is 75th with an estimated 4.00 index of online readiness. This indicates that the digital economy in the Republic of Serbia is not sufficiently developed. Its development would improve the export and development performance of the country. In Serbia, the regulatory framework for the application of digital technologies must be improved, as well as the construction of an infrastructure that supports increasing the digital competitiveness of businesses. It is necessary to build an entrepreneurial digital culture by promoting digital entrepreneurs in society and paying special attention to ICT education and retaining the stimulating measures of this expert in the country.

Ključne reči: digitalna ekonomija, Evropska Unija, pravna regulativa, informaciono komunikacione tehnologije, globalno tržište, uporedno pravna analiza.

Keywords: Digital Economics, The European Union, Legal Aspects, Information and Communication Technologies, Global Market, Comparative Legal Analysis.

1. Uvod

Primena informaciono komunikacionih tehnologija (IKT) u globalnom svetskom okruženju je u stalnom porastu. Skoro polovina svetske populacije je povezana na internet. Privredni subjekti koji ostanu digitalno nepovezani biće u relativno bliskoj budućnosti isključeni iz globalnog tržišta. Ogroman potencijal digitalne ekonomije je još uvek nedovoljno iskorišćen, naročito u Republici Srbiji. Da bi razumeli pojam digitalne ekonomije, osvrnućemo se i na tradicionalnu ekonomiju. Osnovna razlika između tradicionalne i digitalne ekonomije je u tome što je u digitalnoj ekonomiji prisutno digitalno tržište, sa digitalnom ponudom i digitalnom potražnjom.

Trenutno ne postoji jedinstvena definicija digitalne ekonomije. Međutim, brojnost definicija, kao i činjenica da se njome bave i vlade pojedinih država govori o značaju i potencijalu digitalne ekonomije. Tako na primer, vlada Australije definiše digitalnu ekonomiju kao „globalnu mrežu ekonomskih i društvenih aktivnosti koje koriste platforme kao što su internet, mobilne i senzorske mreže“ [3]. U *Oxford* rečniku digitalna ekonomija je definisana kao ekonomija koja funkcioniše prvenstveno putem digitalnih tehnologija, posebno elektronskih transakcija korišćenjem interneta [8]. Digitalna ekonomija je poslovanje na tržištu zasnovanom na internetu i World Wide Web-u (www) [25]. Prema definiciji OECD-a digitalna ekonomija omogućava i izvršava promet roba i usluga preko elektronskog poslovanja na internet [26]. Prema zajedničkoj studiji *Economist Intelligence Uniti* IBM digitalna ekonomija se definiše kao obezbeđenje visoko kvalitetne infrastrukture za informacione i komunikacione tehnologije (IKT) i mogućnosti njenog korišćenja za potrebe potrošača, poslovnih subjekta i vlada [5]. Prema vladi Velike Britanije digitalni sektor podrazumeva proizvodnju kompjutera, infrastrukturu koja je potrebna da bi se omogućio dalji razvoj digitalnih aktivnosti, kao što je e-trgovina [6]. Digitalna ekonomija se nekad naziva internet ekonomijom, novom ekonomijom ili web ekonomijom [28]. Pojam digitalna ekonomija je širi od pojmova e-trgovina i e-poslovanje, jer obuhvata komunikacije i pružanje usluga korišćenjem

digitalne tehnologije u svim sektorima, uključujući transport, finansijske usluge, proizvodnju, obrazovanje, zdravstvo i druge javne usluge, poljoprivredu, maloprodaju, medije, zabave, online turizam i drugo.

Koncept digitalne ekonomije se u poslednje vreme razvija zbog višestruke i dinamičke prirode i transformacija digitalnih tehnologija. Digitalna ekonomija je značajna jer ubrzava globalni ekonomski razvoj, povećava produktivnost postojećih industrija, neguje i podstiče nova tržišta i industrije, postiže sveobuhvatnost i održivi rast, kao i zaštitu životne sredine [14]. Evropska unija (EU) smatra da je digitalna ekonomija najvažniji pokretač inovacija, konkurentnosti i rasta u svetu [9]. U *Akcionom planu EU za preduzetništvo 2020* naglašeno je da potencijal digitalnih tehnologija podstiče konkurentnost, preduzetništvo i inovativnost. Evropska komisija je posvećena omogućavanju delovanja digitalne tehnologije, podsticanju digitalnih transformacija postojećih privrednih subjekata i podršci digitalnim privrednim subjektima u Evropi [10]. Istovremeno digitalna ekonomija postaje moćan katalizator i sredstvo inkluzivnosti, povezujući zajednice u neku vrstu globalnog sela, razmenom informacija, ideja, proizvoda i omogućavajući zemljama da uspostave lance vrednosti [22]. U Australiji digitalna ekonomija je ključni prioritet za vladu i privredu, jer potrošači postaju digitalno pismeniji, a konkurencija u industriji menja obime i načine pristupa svom poslovanju, kako bi se približili svojim klijentima [21].

Ekonomski razvoj je uvek bio zasnovan na znanju [20]. Digitalna ekonomija kao način privrednog poslovanja koristi IKT i internet uz upotrebu znanja iz sledećih oblasti: ekonomije, informatike, telekomunikacija, računarstva, digitalne elektronike.

Glavni učesnici digitalne ekonomije su: **Government** (država, administracija, uprava), **Business** (privreda, privredni subjekti) i fizička lica – kupci, potrošači, građani (**Customer, Consumer, Citizen**). Odnosi ovih učesnika se označavaju kao G2B, G2C, B2B, B2C, i slično. Informacije, znanje, inovacije i kreativnost su glavni resursi

digitalne ekonomije u kompanijama koje postaju zavisne od nematerijalne imovine [19]. Digitalna ekonomija raste sedam puta brže od ostalih grana privrede. Ovom rastu najviše doprinosi rasprostranjenost interneta [31]. Danas široko pojasne mreže interneta velikih brzina imaju važan uticaj na uvođenje inovativnih usluga kao što su: e-zdravstvo, pametni gradovi i proizvodnja zasnovana na podacima.

2. Digitalne tehnologije u savremenom svetu ekonomije

Svetska privreda se ubrzano digitalizuje. Informacione i komunikacione tehnologije (IKT) više nisu poseban sektor, već osnov svih modernih inovativnih privrednih subjekata. Internet i digitalne tehnologije menjaju način života i rada pojedinaca, ali i privrednih subjekata i društva u celini, jer sve više prodiru u sve sektore privrede i društva. Ove promene se dešavaju brzo i donose brojne mogućnosti za inovacije, rast i zapošljavanje. Nove digitalne tehnologije, kao što su *cloud computing*, mobilni *web* servisi, pametne i društvene mreže, radikalno menjaju poslovanje, preoblikujući prirodu poslovanja i poslovni pejzaž privrednih subjekata i njihovih lidera. Ove trendove omogućavaju tehnološke inovacije, koje podstiču inovacije poslovnih modela, poslovno povezivanje i prenos znanja i pristupe međunarodnim tržištima [11].

Evropska unija je 2010. godine pokrenula desetogodišnju strategiju za rast i zapošljavanje, kojom treba da se obezbede uslovi za pametan i održiv rast. Uključeno je pet glavnih ciljeva za EU do kraja 2020. godine: zapošljavanje, istraživanje i razvoj, klimatske promene/energija, obrazovanje, socijalna uključenost i smanjenje siromaštva [12]. Evropska komisija je kao ključni prioritet stavila stvaranje jedinstvenog digitalnog tržišta. Na jedinstvenom digitalnom tržištu EU treba obezbediti slobodno kretanje robe, ljudi, usluga i kapitala, a pojedinci i privredni subjekti mogu neometano pristupiti aktivnostima na internetu i obavljati ih u uslovima poštenog tržišnog takmičenja, uz visok nivo zaštite potrošača i ličnih podataka, bez obzira na njihovo državljanstvo i mesto boravka. Jedinstveno digitalno tržište prema *Strategiji*

jedinstvenog digitalnog tržišta u Evropi osiguraće da Evropa zauzme vodeći položaj u svetu u digitalnoj privredi, što će omogućiti evropskim privrednim subjektima da rastu na svetskom nivou [2]. Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta EU se temelji na tri osnovna stuba:

1. boljem pristupu potrošača i privrednih subjekata robi i uslugama preko interneta u celoj Evropi,
2. stvaranjem odgovarajućih uslova za razvoj digitalnih mreža i usluga i
3. iskorišćavanjem punog potencijala rasta evropske digitalne ekonomije.

Nove digitalne mogućnosti stvaraju nove poslovne mogućnosti. U situaciji kada je u EU nezaposlenost mladih porasla na preko 20% (i do preko 55% u Španiji i Grčkoj), izgledi rasta za zapošljavanje koje daje digitalna ekonomija su obećavajući. Digitalna ekonomija sada čini 8% društvenog bruto proizvoda u zemljama G20 (grupa od 20 velikih ekonomija obuhvata sledeće zemlje: Argentina, Australija, Brazil, Kanada, Kina, EU, Francuska, Nemačka, Indija, Indonezija, Italija, Japan, Meksiko, Rusija, Saudijska Arabija, Južna Afrika, Južna Koreja, Turska, Velika Britanija, i SAD), i omogućava otvaranje novih radnih mesta. U poslednjih pet godina razvoj mobilnih aplikacija je omogućio otvaranje skoro 500.000 novih radnih mesta u SAD, što podrazumeva jake izgleda za smanjenje nezaposlenosti. Ovaj tip rasta zapošljavanja se ne vidi u Evropi. Procene su da bi u digitalnoj ekonomiji u EU bilo kreirano 1,5 miliona novih radnih mesta, kada bi se primenili uslovi za takvu ekonomiju koji postoje u SAD.

Preduzetnik je nosilac preduzetničke aktivnosti, pokretač novog poslovnog poduhvata [17]. Uz pomoć digitalnih tehnologija mali privredni subjekti mogu da izađu na globalno tržište, poslujući na stranim tržištima sa digitalno osposobljenim radnicima. S toga i ne čudi da preduzetnici u EU uvode digitalne tehnologije zbog napretka u poslovanju i ekonomskog rasta. Imajući u vidu da evropski mali privredni subjekti rastu dva do tri puta brže od velikih, njihovim uključivanjem u digitalnu ekonomiju doći će do značajnog otvaranja novih radnih mesta u EU. Evropska komisija radi u mnogim

oblastima da pomogne digitalizaciju preduzetništva u EU. Nove digitalne tehnologije imaju potencijalnu primenu i u sektoru proizvodnje. Digitalizacija proizvodnje može da promeni celu industriju, nudeći izgleda za ponovnu realokaciju industrije u EU.

Američka privredna komora pri EU (*AmChamEU*) vidi prednosti u novoj (digitalnoj) ekonomiji u vidu konkurentnosti, rastu, otvaranju novih radnih mesta, inovacijama i modernoj demokratiji. Informaciono društvo je ključni faktor koji podstiče savremeni razvoj i poslodavce u EU, što stvara značajne socijalne, kulturne i ekonomske mogućnosti. Odbor za digitalnu ekonomiju američke privredne komore pri EU prati niz industrijskih sektora, u rasponu od tradicionalnih telekomunikacija i IKT privrednih subjekata, u preseku privrednih subjekata i sektora koji su rasuti po globalnoj ekonomiji. Tekuća pitanja ovog odbora su: zaštita podataka, *cloud computing*, *cybersecurity* – *NIS*, jedinstveno digitalno tržište, *big data*, inovacioni podaci, internet državna uprava [1]. S obzirom da se od 2017. godine očekuje da bude godina digitalizacije jedinstvenog tržišta, uključujući ekonomiju podataka, telekomunikacija, privatnosti i bezbednosti, Digitalni odbor *AmChamEU* će nastaviti da sprovodi navedene mere.

Izveštaj o internet ekonomiji koji su sastavile zemlje članice G-20 je sveobuhvatan i razmatra internet kao pokretačku snagu za menjanje zemlje, kulture i kompanija širom sveta. Ovaj izveštaj identifikuje pet vrednosti koje su glavne poluge za internet prednost malih i srednjih privrednih subjekata: geografsko proširenje, digitalni marketing, bolja interakcija sa kupcima, oslanjanje na *cloud*, lakše i brže zapošljavanje fizičkih lica [14].

Prema diskusiji sa internacionalnog seminara Svetske banke (*Discussion Paper For International Seminar #1 "Digital Economy Concept, Trends and Visions: Towards a Future-Proof Strategy"*) navodimo neke rizike koji su povezani sa digitalnom ekonomijom: *cybersecurity* rizik, transformacija tržišta rada, zanemarena ulaganja u digitalne tehnologije [7]. Sajber rizici eksplicitno rastu

sa povećanjem digitalne ekonomije. Sem toga, dok digitalna ekonomija omogućuje otvaranje novih radnih mesta, s druge strane, prelaskom na automatizaciju, otvaraju se rizici za tradicionalne vrste zapošljavanja i poslove kakve poznajemo danas. Svetka banka u izveštaju iz 2016. godine identifikuje izvestan broj takvih rizika: uništenje tradicionalnih poslova, promene prirode posla i kvaliteta njihovog izvršenja, rizici sa širenjem nejednakosti pri čemu treba predložiti oblasti i trendove koje će uticati na buduće zaposlenje.

Neke zemlje izdvajaju velike iznose za ulaganje u istraživanje u oblasti digitalne ekonomije. Tako je, na primer, Kina preuzela vodeću ulogu investiranjem milijardi dolara u razvoj digitalizacije [4].

U okviru UNCTAD-a odeljenje za IKT analize sprovodi analitički rad na razvojnim implikacijama IKT. Ovo odeljenje je pripremlilo Information Economy Report 2015, koji ispituje elektronsko poslovanje i pokazuje kako se IKT mogu koristiti da podrže ekonomski rast i održivi razvoj. Glavne grupacije zemalja obuhvaćene u ovom izveštaju UNCTAD-a su zemlje prema klasifikaciji Ujedinjenih nacija za statistiku: razvijene zemlje, zemlje čija je privreda u tranziciji i zemlje u razvoju. Odeljenje za IKT analize u okviru UNCTAD-a promovise međunarodni dijalog o pitanjima vezanim za IKT i njihov razvoj, doprinosi izgradnji kapaciteta zemalja u razvoju, meri digitalnu ekonomiju, daje uputstva za dizajn i implementaciju relevantnih politika i pravnih okvira za razvoj IKT [15].

3. Pokazatelji digitalne ekonomije

Brojni su pokazatelji koji ukazuju na stepen razvijenosti digitalne ekonomije u nekoj zemlji ili na nekom području. Navodimo neke činjenice i brojke iz *Digitalne agende za Evropu*: internet privreda stvara pet radnih mesta za svaka dva izgubljena off-line radna mesta; digitalna privreda EU raste 12% svake godine; u EU je broj pretplata na mobilnu telefonsku mrežu veći od broja stanovnika; u EU je 7 miliona radnih mesta u sektoru IKT; procenjuje se da polovina rasta produktivnosti dolazi od ulaganja u IKT. Prema procenama Evropske komisije

potpuno povezano jedinstveno digitalno tržište može generisati 415 milijardi EUR dodatnog godišnjeg rasta za EU do 2020. godine. Prema Evropskom parlamentu podsticanjem jedinstvenog digitalnog tržišta mogao bi se ostvariti dodatni privredni rast od 340 milijardi EUR [29]. Prema istom izvoru 315 miliona Evropljana koristi internet svakodnevno, a 360 miliona jednom nedeljno, što odražava veliku potražnju za on-line servisima.

Sektor IKT čini približno 5% privrede EU i odgovoran je za četvrtinu izdataka u privrednim subjektima. Ulaganja u IKT čine polovinu celokupnog rasta evropske produktivnosti. Prepreke na internetu koje ograničavaju pristup robama i uslugama su: samo 15% potrošača kupuje putem interneta iz drugih država članica EU, IT privredni subjekti i novoosnovani privredni subjekti ne mogu u potpunosti da koriste mogućnosti koje im pruža internet, samo 7% malih privrednih subjekata prodaje robu i usluge izvan granica EU, privredni subjekti i država ne ostvaruju korist od digitalne ekonomije koliko bi mogli.

Indeks digitalne ekonomije i društva (*Digital Economy and Society Index- DESI*) – je kompozitni indeks koji objedinjuje evropske indikatore digitalnog učinka (opširnije o *DESI* indeksu videti na sajtu <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>). *DESI* je razvila Evropska komisija (GU CNECT) u svrhu ocenjivanja razvoja država članica u smeru digitalizacije ekonomije i društva. Sastavljene od paketa relevantnih pokazatelja strukturiranih u pet dimenzija: povezanost, ljudski kapital, korišćenje interneta, integracija digitalne tehnologije i digitalne javne usluge [12].

Za 2016. godinu za članice EU su izračunati *DESI* indeksi na osnovu pokazatelja koji se uglavnom odnose na kalendarsku 2015. godinu (osim ako podaci za tu godinu nisu dostupni, pa su u tom slučaju uzeti poslednji dostupni podaci). *DESI* indeks može iznositi između 0 i 1. Što je vrednost veća, to je država uspešnija na polju digitalizacije.

U radu izdvajamo *DESI* indeks za Hrvatsku na osnovu izveštaja iz 2016. godine. Razlozi razmatranja Hrvatske su u tome što je

njena privreda uporediva sa privredom Republike Srbije i što je Hrvatska najmlađa članica EU. *DESI* 2016 za Hrvatsku iznosi ukupno 0,42, na osnovu čega je ona na 24 mestu od 28 država članica EU. Internet prodajom u Hrvatskoj se bavi 19% malih i srednjih preduzetnika, što je iznad proseka EU (16%), a u prekograničnu internet prodaju uključeno ih je 8,9% (u odnosu na prosek EU od 7,5 %). Hrvatska kao članica EU i dalje zaostaje u području korišćenja interneta (66% Hrvata redovno koristi internet, dok je u EU prosek 76%). Samo 2,8% fiksnih internet pretplatnika u Hrvatskoj ima brzu vezu, dok u EU 30%. Fiksne široko pojasne veze u Hrvatskoj su vrlo skupe. Hrvatska pripada grupi zemalja koje napreduju, jer i ako i dalje zaostaje za EU kao celinom, u izveštaju *DESI* za 2016. godinu imala je brz razvoj i približila se proseku EU (rast joj je brži od indeksa rasta *DESI* EU kao celine /indeks rasta je utvrđen poređenjem sa indeksom *DESI* 2015/). Ostale zemlje koje napreduju prema *DESI* indeksu su: Španija, Italija, Litvanija, Rumunija i Slovenija. Hrvatska je najveći napredak ostvarila u oblasti digitalizacije javnih usluga, korišćenja interneta među građanima i u tome što hrvatski korisnici interneta učestvuju u velikom rasponu digitalnih aktivnosti.

Prema izveštaju za 2016. godinu upućenom Evropskom parlamentu, EU podržava dobro funkcionisanje unutrašnjeg tržišta za elektronske komunikacije, elektronsku trgovinu i audio-vizuelne usluge u Republici Srbiji. Pravilima se štite potrošači i podržava univerzalna dostupnost savremenih usluga. Prema navedenom izveštaju Srbija je umereno pripremljena u ovim oblastima. Postignut je izvestan napredak, naročito usvajanjem Zakona o informacionoj bezbednosti. Ovim zakonom se uspostavljaju nadležni organi za informacionu bezbednost i nacionalni centar za prevenciju bezbedonosnih rizika u IKT sistema, kao i strategija e-uprave kojom se Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave dodeljuje zadatak koordinacije različitih ministarstava i drugih institucija na nivo centralne i lokalne uprave u ovoj oblasti [23].

Za merenje razvijenosti digitalne ekonomije u jednoj zemlji koristan je i Indeks mrežne spremnosti (*Networked Readiness Index – NRI*). Od 2001. godine Svetski ekonomski forum (*World Economic Forum*) u saradnji sa INSEAD – The Business School for the World (<https://www.insead.edu>) i sa Cornell University (<http://www.johnson.cornell.edu/>) u svrhe merenja globalne IKT revolucije objavljuje Izveštaj za globalne informacione tehnologije, koristeći Indeks mrežne spremnosti. Indeks je vremenom evoluirao i trenutno procenjuje stanje mrežne spremnosti koristeći 53 pojedinačna indikatora. U Izveštaju iz 2016. godine je obuhvaćeno 139 ekonomija i indeks omogućuje identifikaciju prioriternih oblasti za potpunije korišćenje IKT za društveno ekonomski razvoj. Prema ovom istraživanju Srbija je na 75 mestu sa ocenom 4,00 indeksa mrežne spremnosti, od 139 posmatranih ekonomija sveta. Ocena prvih na listi Singapura i Finske je 6,00 a poslednje 139 mesto posmatranih država je Čad sa ocenom 2,2 indeksa mrežne spremnosti [27].

Tabela 1. Indeks mrežne spremnosti (*Networked Readiness Index – NRI*)

Indeks mrežne spremnosti po godinama	Pozicija na listi	
	Srbija	Hrvatska
2009/2010 (138)	94	51
2010/2011(138)	93	54
2012 (142)	85	45
2013 (144)	87	45
2014 (148)	80	46
2015 (143)	77	54
2016 (139)	75	54

Izvor: [27] - Opširnije videti na sajtu: <https://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2016/networked-readiness-index/>

Prema indeksu mrežne spremnosti u navedenoj Tabeli vidimo da Republika Srbija u posmatranom periodu napreduje na ovoj listi.

Dalji razvoj digitalne ekonomije u Republici Srbiji zavisi i od stalnog usavršavanja

zakonske regulative koja reguliše tu oblast, kao i razvoja IKT.

Tabela 2. Upotreba IKT u privrednim subjektima u Republici Srbiji

Privredni subjekti	2016. godina	Napomena
Koriste računar u svom poslovanju	99,80%	Prema izveštaju iz 2015. godine privredni subjekti 100% koristili računar u svom poslovanju
Imaju internet priključak	99,80%	Širokopoljasnu (<i>broadband</i>) internet konekciju ima 99,10%
Koriste servise javne uprave	98,60%	Povećanje od 4,10% u odnosu na 2015. godinu i 6,60% u odnosu na 2014. godinu
Poseduju web-sajt	80,80%	Povećanje od 5,60% u odnosu na 2015. godinu i 6,80% u odnosu na 2014. godinu
E-trgovina	-	Tokom 2015. godine 41,00% privrednih subjekata je naručivalo robu/usluge putem interneta, što čini smanjenje od 0,70% u odnosu na 2014. godinu i povećanje od 0,60% u odnosu na 2013. godinu
Koriste društvene mreže	36,10%	Koristi neku od društvenih mreža za potreba poslovanja
Upotrebljavaju cloud servise	9,30%	Plaća usluge cloud servisa, što čini povećanje od 0,10% u odnosu na 2015. godinu

Izvor: [30]

U nastavku ćemo prvo navesti zakonsku regulativu povezanu sa IKT, a zatim ćemo ukazati na stepen upotrebe IKT u privrednim subjektima. Zakoni i standardi u Republici Srbiji povezani sa IKT su: Međunarodni standardi iz porodice ISO/IEC 27.000 (system upravljanja informacionom bezbednošću), Zakon o zaštiti podataka o ličnosti "Sl. glasnik RS", br. 97/2008, 104/2009 - dr. zakon, 68/2012 – odluka US i 107/2012, Zakon o tajnosti podataka "Sl. glasnik RS", br. 104/2009, Odluka o minimalnim standardima upravljanja informacionim sistemom finansijske institucije „Službeni glasnik RS“, br. 23/2013, 113/2013 i 2/2017, (od strane

Narodne banke Srbije a obuhvata i subjekte prema Zakonu o platnim uslugama), set zakona o elektronskom poslovanju, EU GDPR – General Data Protection Regulation (stupa na snagu tokom 2018. godine i odnosi se na organizacije iz EU koje posluju na našem tržištu), ISO 22301 (upravljanje kontinuitetom poslovanja). U poređnom normativnom analizom pojedinih praktičnih rešenja u zemljama članicama EU tražiće se predlozi za poboljšanje postojećeg zakonodavnog okvira i faktičkog stanja u Srbiji [16].

U tabeli 2. prikazani podaci ukazuju na stepen upotrebe IKT u privrednim subjektima u Republici Srbiji. Prema metodologiji Evrostata, u navedenoj tabeli su izneta istraživanja sprovedena u 2016. godini Republičkog zavoda za statistiku, za privredne subjekte sa 10 i više zaposlenih. Obim uzorka za 2016. godinu je bio 1673, a za 2015. godinu 1361 privrednih subjekata. U digitalnom okruženju, trka za inovacijama, IT veštine i tržišta prisiljavaju zemlje da budu spremne da predvide razvoj situacija i prilagode se kako bi napredovale u pravcu proširenja digitalizacije na sve delove društva.

4. Zaključak

Suštinu digitalne ekonomije čine znanje, internet i tehnologije koje pomažu upravljanju i razvoju poslovanja: privrednih subjekata, državne uprave i građana. Digitalna ekonomija je jedan od najznačajnijih faktora ekonomskog rasta u svetu. Trenutno raste 5 do 7 puta brže od ostalih ekonomskih sektora. Prilike za rast i inovacije često imaju digitalni predznak u skoro svim sektorima ekonomije, od automobilske industrije, preko energetike (pametne mreže), javne administracije (e-uprava), pa sve do opštih usluga (e-zdravlje). Vođenje bilo kakvog poslovanja, od *start-up* do velikih korporacija, zahteva dostupnost vrhunskih digitalnih usluga i infrastrukture. Republika Srbija prepoznaje ekonomski potencijal koji bi imalo stvaranje jedinstvenog digitalnog tržišta, u ovom trenutku treba jasno definisati prioritete i ciljeve, odrediti viziju digitalne ekonomije i uspostaviti pravni okvir za njen dalji razvoj.

Digitalna ekonomija u Republici Srbiji nije dovoljno razvijena. To je jedan od razloga slabih izvoznih i razvojnih performansi zemlje. Da bi se to promenilo potrebno je uvođenje određenih korelacija u strategijama i sprovođenju ekonomske politike digitalne transformacije zemlje. Ako se poseduje odgovarajuća infrastruktura, ako građani imaju puno poverenje u IKT, ako postoje definisani odnosi između zainteresovanih strana onda se može izgraditi stabilna digitalna ekonomija [18].

Koraci koje treba preduzeti u pravcu povećanja digitalne konkurentnosti privrednih subjekata, a samim tim i zemlje su:

- povećati primenu IKT kako u velikim, tako i u malim i srednjim privrednim subjektima (MSP), da bi oni transformisali svoje poslovanje u pravcu povećanja produktivnosti i konkurentnosti,
- izgraditi preduzetničku digitalnu kulturu, kroz promovisanje digitalnih preduzetnika u društvu,
- pokloniti pažnju obrazovanju u oblasti IKT, zadržati stimulativnim merama ove stručnjake u zemlji,
- povećati investicije u razvoj IKT u svim fazama razvoja privrednih subjekata,
- razvijati digitalno podržan tržišni ambijent, kroz razvijanje ponude i tražnje digitalnih tehnologija.

Digitalizacija EU se pokreće tehnološkim i tržišnim inovacijama (od pametnih telefona do interneta velike brzine, primenom digitalnih aplikacija i istraživanjima budućih tehnologija koje tek nastaju). Ove aktivnosti EU ostvaruje: donošenjem evropskih propisa o telekomunikacijama, zaštitom interesa potrošača, standardizovanjem tehničkih normi i podsticanjem istraživanja i inovacija.

Cilj digitalne ekonomije u globalnom okruženju nije samo da se omogući svakom građaninu pristup internetu, već im pomoći da se snađu u digitalnom svetu. Kompjuteri, mobilni telefoni i digitalne tehnologije centralni su deo naših svakodnevnih života i mogu nam pomoći pri rešavanju mnogih izazova sa kojima se suočavamo, od sigurnosti na putevima i zdravijeg starenja do boljih javnih usluga i održivog razvoja.

Bibliografija

1. AmChamEU, American chamber of commerce to the european union Speaking for american business in Europe, Digital Economy. Dostupno na: <<http://www.amchameu.eu/committees-groups/digital-economy>>. 05.01.2018.
2. A Digital Single Market Strategy for Europe (2015). Brussels: European Comision
3. Annual report 2012-2013 (2013).Canberra: Australian Government, Department of Broadband, Communications and the Digital Economy.
4. Bloomberg Businesswek, China Has Big Plans for Homegrown Chips. Dostupno na: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-25/china-has-big-plans-for-homegrown-chips>>. 20.01.2018.
5. Digital economy rankings 2010 Beyond e-readiness A report from the Economist Intelligence Unit (2010). New York:by The Economist Intelligence Unit with The IBM Institute for Business Value.
6. Digital Sector Economic Estimates, Statistical Release, January 2016 (2016). London: GOV.UK, Department for Culture Media & Sport, Digital Sector Economic Estimates.
7. Discussion Paper For International Seminar #1 'Digital Economy Concept, Trends and Visions: Towards a Future-Proof Strategy (2016). Moscow: World Bank Country Office, Moscow, Russia.
8. English Oxford Living Dictionaries. Dostupno na: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/digital_economy>. 19.01.2018.
9. European Commission- Growth- Sectors-Digital economy, Digital economy policy. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/growth/sectors/digital-economy/policy_en>. 07.02.2018.
10. European Commission – Growth – Sectors - Digital economy. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/growth/sectors/digital-economy_en> . 05.01.2017.
11. European Commission- Growth - Sectors - Digital economy,The importance of the digital economy. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/growth/sectors/digital-economy/importance_en>. 06.02.2018.
12. European Commission - Europe 2020 - Europe 2020 in a nutshell, Dostupno na: <http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_en.htm>. 06.02.2018.
13. European Union, Digital economy & society, Digital agenda for Europe.2014. <https://europa.eu/european-union/topics/digital-economy-society_en>. 20.01.2018.
14. G20 Digital Economy Development and Cooperation Initiative (2016). Hangzhou: G20, 2016 China.
15. Information economy report 2015 (2015). Geneva: United Nations, UNCTAD/IER/2015.
16. Lutovac, Z. (2016). Pristupačnost audiovizuelnog sadržaja osobama s invaliditetom u kontekstu ljudskih prava. Zbornik Matice sropske za društvene nauke Novi Sad, 4/2016., pp. 159-160.
17. Marković, V., Individualni preduzetnik pravni okvir poslovanja. Prvo izdanje. Beograd: Poslovni biro d.o.o. 2016.
18. Spasojević, N., Specifičnosti e–uprave: Ekonomsko-Finansijske konsekvence. Economics 3.1, 2015, pp. 125-133.
19. Stanivuk, M., Intelektualni kapital u digitalnoj ekonomiji. ECONOMICS. Volume 3, Issue 1, 2015., pp. 135–147.
20. Stanojević, M. Regodić, Dušan. Uticaj informaciono – komunikacionih tehnologija na ekonomski rast. Zbornik radova Univerziteta Sinergija, Bijeljina. 2016.
21. Queensland digital readiness study, Queensland: by CCIQ in conjunction with Glentworth. (2013).
22. OECD Observer - Digital economy: Why a brighter future could be in our pocket,;<http://oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/5568/Digital_economy:_

- Why_a_brighter_future_could_be_in_our_pocket.html> . 17.01.2017.
23. Radni dokument komisije, Republika Srbija, Izveštaj za 2016. godinu Brussels: European Comision. (2016).
 24. Report The Internet Economy in the G-20 The \$4.2 Trillion Growth Opportunity (2012). Boston: The Boston Consulting Group (BCG).
 25. The Digital Economy (2010). Swindon: BCS, The Cartered Institute for IT.
 26. The Digital Economy 2012 Hearings (2013). Paris: The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
 27. The Global Information Technology Report 2016Innovating in the Digital Economy (2016). Geneva: by INSEAD, Cornell University, World Economic Forum.
 28. ScienceDaily, Dostupno na: <https://www.sciencedaily.com/terms/digital_economy.htm>. 15.01.2018.
 29. The UK vision for the EU's digital economy, The potential for the digital economy in Europe. Dostupno na: <<https://engage.number10.gov.uk/digital-single-market/index.html>>. 05.02.2018.
 30. Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srbiji, 2016 Beograd: Republički zavod za statistiku, (2016).
 31. Vićentijević, K., Petrović Z., Jović Z., Upotreba cloud računovodstva u odnosu na tradicionalno računovodstvo u Republici Srbiji. Synthesis International Scientific Conference of IT and Business-Related Research. Univerzitet Singidunum, Beograd, 2015, pp.711-714.

Istorija rada:

Rad primljen: 10.05.2018.

Prva revizija: 03.06.2018.

Prihvaćen: 11.06.2018.

